IX. Senamiesčiai
Old Towns

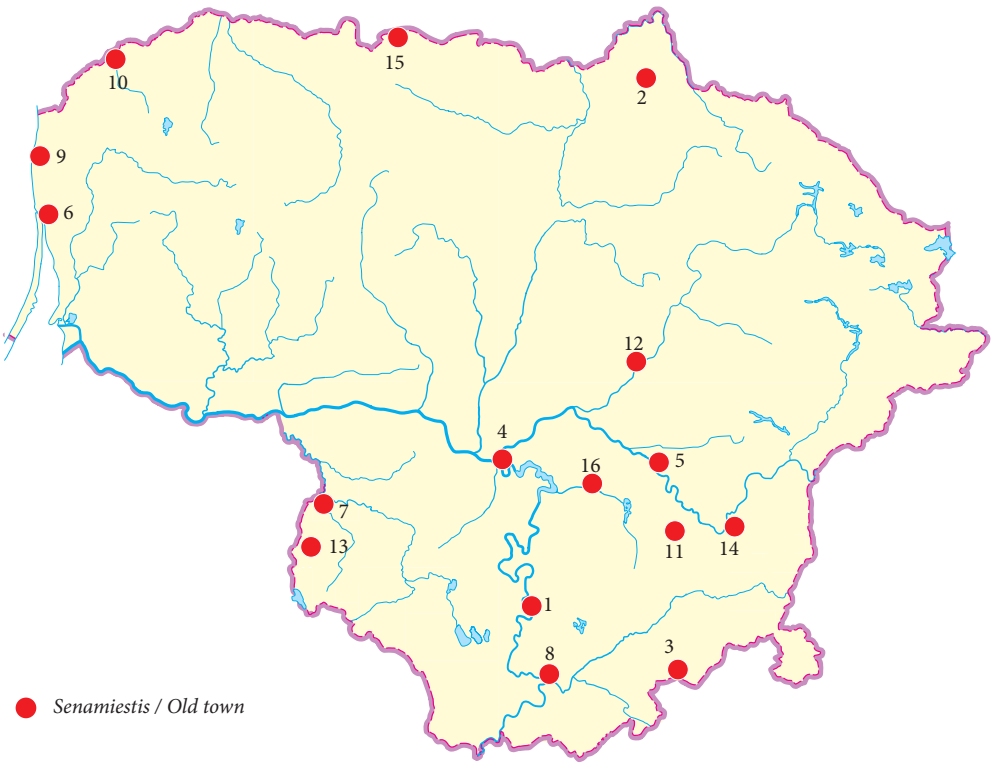

1. *Alytus*
2. *Biržai*
3. *Eišiškės*
4. *Kaunas*
5. *Kernavė*
6. *Klaipėda*
7. *Kudirkos Naumiestis*
8. *Merkinė*
9. *Palanga*
10. *Skuodas*
11. *Trakai*
12. *Ukmergė*
13. *Virbalis*
14. *Vilnius (ir VIII, X)*
15. *Žagarė*
16. *Žiežmariai*

Asta Gerbutavičiūtė

Alytaus senojo miesto vieta

2015 m. birželio 11 d. Alytaus senojo miesto vietos (UK 33722) teritorijoje buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Tyrimų metu sklypuose Kalnų g. 18, Merkinės g. 10A, Kreivoji g. 3, Panemuninkėlių g. 3, A. Juozapavičiaus g. 23 ir Kreivoji g. 19 projektuojamų inžinerinių tinklų (buitinių nuotekų) įvadų vietose ištirti 7 šurfai, bendras tyrimų plotas – 7 m^2.

Rašytiniuose šaltiniuose Alytus minimas nuo 1377 m. Miestelio centras iš pradžių kūrėsi dešiniajame Nemuno upės krante (Pirmasis Alytus). Čia XVI a. II pusėje jau buvo susiformavęs radialinis planas, tuo metu kairėje Nemuno pusėje (Antrasis Alytus) toks planas tik pradėjo formuotis. 1520 m. Alytuje buvo pastatyta Šv. Liudviko bažnyčia ir įsteigta parapija. 1581 m. Alytui buvo suteiktos magdeburginės teisės, miestelio aikštėje buvo nurodyta pastatyti rotušę. 1795 m. Pirmasis Alytus atiteko Rusijos imperijai, antrasis – Prūsijos, vėliau – Lenkijos karalystei. Abu miestai sujungti 1915 m.

Greta 2015 m. Alytaus senojo miesto vietoje vykdytų tyrimų vietų anksčiau tyrimai atlikti A. Juozapavičiaus g. (*ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 269–270 (I. Kaplūnaitė); *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 312–317; *ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 294–297; *ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 306–311 (B. Dakanis); *ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 495, nr. 2 (A. Žvirblys)), Merkinės g. (2007–2008 m. B. Dakanis) ir Kalnų g. 18A (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 357–362 (E. Šatavičius ir E. Marcinkevičiūtė)). Ankstesnių

1 pav. Juozapavičiaus g. 23, šurfe 6 fiksuoti kultūrinio sluoksnio horizontai. A. Gerbutavičiūtės nuotr.

Fig. 1. The cultural layer horizons recorded in test pit 6 at Juozapavičiaus St. 23

0 10 cm

2 pav. Tyrimų metu rastos buitinės keramikos šukės. A. Gerbutavičiūtės nuotr.

Fig. 2. Sherds of household pottery discovered during the evaluation

tyrimų metu Alytaus senojo miesto vietoje buvo užfiksuoti XVI–XVIII, XVII–XIX, XIX–XX a. datuojami kultūriniai horizontai.

2015 m. vykdytų žvalgomųjų tyrimų metu atliktų tyrimų ir gautų rezultatų suvestinė. Sklype Kalnų g. 18 (šurfai 1 ir 2) fiksuoti 0,6–1,7 m storio vėlyvi, pagal surinktus dirbinius XX a. II puse datuojami kultūriniai sluoksniai. Sklype Merkinės g. 10A (šurfas 3) fiksuoti 1,1–2,4 m storio kultūrinio sluoksnio horizontai pagal

juose surinktus archeologinius radinius datuojami XVII–XVIII a. Sklype Kreivoji g. 3 (šurfas 4) fiksuotas išlikęs 35–55 cm storio kultūrinis sluoksnis, pagal radinius datuojamas XVII–XVIII a. Sklype Panemuninkėlių g. 3 (šurfas 5) fiksuotas 20 cm storio kultūrinio sluoksnio fragmentas, surinkta pavienių smulkių archeologinių radinių (buitinės keramikos, kaltinė vinis), datuojamų XVII–XVIII a. Sklype A. Juozapavičiaus g. 23 (šurfas 6) fiksuoti 90 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontai. Pagal aptiktus radinius tyrimų vietoje 50–90 cm gylyje fiksuotas XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis (1 pav.). Sklype Kreivoji g. 19 (šurfas 7) fiksuoti 85 cm storio supiltiniai ir vėlyvi kultūriniai sluoksniai, pagal aptiktus radinius datuojami XX a.

Tyrimų metu aptikti ir inventorizuoti archeologiniai radiniai (apžiestos, su grūsto akmens priemaišomis molio masėje, neglazūruotos ar žalia glazūra vidinėje pusėje dengtos žiestos keramikos šukės, apžiestos neglazūruotos keramikos šukė, dekoruota horizontalių linijų ornamentu, karnizinio bei dubeninių ar puodyninių koklių fragmentai) (2 pav.) perduoti saugojimui į AKM.

The Sites in Alytus Old Town

In 2015, a field evaluation (seven test pits, a total of 7 m^2) was conducted in Alytus Old Town. A 17th–18th-century cultural layer (Fig. 1) with contemporaneous finds: sherds of partly thrown pottery (Fig. 2), sherds of hand thrown pottery, both unglazed and green glazed inside, and fragments of cornice (*Gesimskacheln*) and 'bowl-shaped' (*Schüsselkacheln*) stove tiles was recorded on the plots at Merkinės St. 10A, Kreivoji St. 3, Panemuninkėlių St. 3, and A. Juozapavičiaus St. 23. Only a 20th-century layer was recorded on the plots at Kalnų St. 18 and Kreivoji St. 19.

BIRŽAI

Karolis Duderis

Tyrimai Biržų senamiestyje

Biržų senojo miesto vietoje (UK 3219), istorinėje miesto dalyje (UK 17073), Vilniaus, Vytauto, Žemosios bei Karaimų gatvėse planuota vykdyti šilumos tinklų rekonstrukcijos darbus. Bendras rekonstruojamų trasų ilgis – apie 700 m, plotis – iki 2 m. Darbų metu buvo atidengiamos senos centralizuotos šilumos tinklų tiekimo trasos, kurios paklotos iki 2 m gylyje. Magistralinės trasos tarp Vilniaus ir Vytauto gatvių, 70–92, 147–161, 175–195 metruose rekonstruojama trasa buvo klojama greta senosios, tarybiniu laikotarpiu klotos trasos. Vykdant žvalgymus rekonstruojamose šilumos tinklų trasose, įvado į Vytauto g. 9 vietoje, po velėnos ir juodžemio sluoksniu apie 30 cm gylyje fiksuotas nesuardytas vertingas kultūrinis sluoksnis (pagal rastus buitinės keramikos ir plokštinių koklių fragmentus datuotinas XVII a.). Dėl šios priežasties trasa nebuvo įrenginėjama, kol detaliai nebuvo ištirta trasos atkarpa. Šioje vietoje tiesta trasa buvo 28 m ilgio, 1,3 m pločio, 1,5 m gylio.

Istoriniai duomenys rodo, jog teritorija, kurioje buvo atliekami tyrimai, iki XVIII–XIX a. turėjusi būti menkai užstatyta. Panašu, jog XVI a. pabaigoje – XVII a. viduryje ši teritorija buvo už miesto gynybinės sienos ir naudota ūkiniams tikslams. XVII a. II pusėje – XVIII a. pradžioje nagrinėjama vieta turėjusi būti Biržų miesto teritorijoje, tačiau buvo menkai užstatyta ir veikiausiai priklausė miesto ūkinės veiklos zonai. 1808 m. Oržechovskio sudarytame Biržų kunigaikštystės žemėlapyje ši teritorija vaiz-